

PŘÍPRAVA NA HODINU

Jan Locker

PŘÍPRAVA ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE

- měla by být písemná
- měla by obsahovat časový harmonogram
- měla by být konkretizována na třídu (klíma třídy, prospěch, atd.)
- měla by zahrnovat alespoň základní otázky ke zkoušení a jména žáků, které chce učitel zkoušet
- použití pomůcek, v přírodních vědách také pokusů (předem vyzkoušených!) obsah výkladu by měl být uveden v bodech a přehledně
- v podstatě by měl obsahovat minimálně to, co bude učitel psát během výkladu na tabuli
- měla by obsahovat shrnutí učiva - základní otázky a formy shrnutí učiva případné zadání domácího úkolu

PŘÍPRAVA ZKUŠENÉHO UČITELE

- může být myšlenková, ale konkretizovaná na třídu
- měla by obsahovat „kostru“ zkoušení žáků
- použití pomůcek, v přírodovědných předmětech také pokusů
- obsah - zaměřen na odpovědi typických otázek žáků
- globální shrnutí učiva

SPECIFIKA VÝUKY

- věk žáků/studentů
- individuální faktory – klima a charakter třídy
- předchozí dosažená úroveň vzdělání žáků a jejich předchozí zkušenosti z výuky
- vztah k oboru
- vztah k pedagogovi

STANOVENÍ CILŮ VÝUKY

Cíl výuky nelze chápat jako „co má být probráno“. Učitel si potřebuje uvědomit, jaké nové dovednosti má při jeho hodině žák získat, jaké návyky pěstovat.

Při stanovení cíle učitel vychází:

- 1) z minulé výuky** (potřeba něco procvičit, zopakovat, vysvětlit znovu)
- 2) s rámcovým vzdělávacím plánem** (učitelovi představy o stavu naplnění tohoto plánu)

Cíle výuky stanovit konkrétně - na konci hodiny kontrola, zda byly cíle splněny.

VÝBĚR ÚLOH, AKTIVIT, MOTIVAČNÍCH PŘÍKLADŮ

Jestliže učitel již ví, co bude chtít naučit, bude vybírat příklady, úlohy, aktivity, které zaručují splnění cílů.

Vybírá aktivity přiměřené věku žáků, aktivity pestré a smysluplné, ale především vedoucí k zvládnutí nových pojmů, k novým dovednostem. Zároveň při jejich výběru musí uvažovat, jak bude možnost zkontrolovat splnění těchto úloh.

Rozhodující otázkou je: jak poznám na hotové úloze, že se žák naučil daný pojem nebo daný pracovní postup, který požadují?

Jaké chyby budu v hotových pracích vyhledávat (až budu obcházet skupinky nebo až budou žáci nachystáni se svým projektem)

Zde učitel vybírá i opakovací úkoly na začátek hodiny.

SESTAVENÍ KURIKULA HODINY

- po výběru dílčích úloh a aktivit – sestavení do časové posloupnosti
- stanovení priorit - aktivity zásadní proběhnou (pomocné nemusí)
- časové hledisko (kolik práce se stihne za hodinu – harmonogram)
- promyšlení motivace k jednotlivým úlohám (úlohy lze „obalit“ příběhem nebo zdůraznit jejich praktický význam, přizpůsobit jejich zadání tomu, aby dobře motivovaly)
- znovu promyslet pestrost aktivit (mladší děti by měly častěji střídat styl práce)
- při sestavení učitel přemýšlí i nad tím, jak hodinu vystupňovat, jak ji celou skloubit a vytvořit jeden vyučovací celek
- při sestavování časového rozvrhu hodiny, nestačí napsat „co bude předtím a co potom“
- je třeba si v každé části hodiny uvědomit, co budou dělat žáci
- je vhodné si vytvořit tabulku, jejíž řádky budou časově na sebe navazující části hodiny, do sloupců si učitel poznamená téma dané části (např. název úlohy), co dělají žáci, co dělá učitel, použité pomůcky, případně vlastní řeč, kterou chce k dětem vést, a další poznámky

STRUKTUROVANÁ PÍSEMNÁ PŘÍPRAVA NA HODINU

Téma hodiny:

Cíle hodiny:

Pomůcky:

čas	část hodiny	co dělají žáci	co dělá učitel	pomůcky, pozn.
10	opakování	řeší úlohu individuálně	kontrola individuálně	
20	úvodní motivace	řeší úlohu individuálně i ve skupinách	obchází žáky	
30	nová látka	sledují, poté pracují a vyřeší úlohu sami	projekce, ukáže řešení, poté obchází žáky	
40	upevnění poznatku	řeší úlohu individuálně	kontrola	
45	závěr, zopakuje se nová látka	reakce na učitele	zopakování slovní	

UČEBNÍ POMŮCKY

Základní – učebnice, dějepisné atlasy, historické mapy

Další – časové přímky, literatura (odborná, populárně - vědecká, krásná), časopisy, odborná periodika, trojrozměrné modely, kopie historických dokumentů, pracovní listy...

Didaktická technika

- výhodou výuky je dnes možnost používání didaktické techniky - interaktivní tabule, dataprojektor, počítač, notebook apod.
- didaktická technika umožňuje např. promítnout obrázky a mapy, časové přímky, stěžejní body výuky, zápisu...
- opora pro pedagoga, lepší zapamatování pro žáky - viděné + slyšené

DOLADĚNÍ PŘÍPRAVY

Učiteli ještě zbývá rozmyslet si:

- jak provést hodnocení práce žáků (myslí se jaká kritéria a postupy použije pro hodnocení)
- otázku individualizace výuky (někteří žáci pracují rychle, potřebují další rozšiřující úkoly, které nezpůsobí, že rychlí žáci budou více a více v probírané látce „napřed“ - jak uzpůsobit zadání úkolu velmi pomalým nebo absentujícím žákům)
- akce učitele ve zlomových partiích hodiny (zlomové akce jsou takové, kdy učitel mění ráz hodiny, kdy končí jedna aktivita a začíná druhá - pro tuto chvíli si může učitel „připravit řeč“)
- promyšlení úvodu a závěru hodiny (co řekne učitel na úvod hodiny, jak motivuje žáky pro celou hodinu – žákům se lépe pracuje, když vědí, co je tuto hodinu čeká; úvod i závěr hodiny má i rituální charakter – žáci se naučí, že nikoliv zvonění, ale učitel končí hodinu)

USPOŘÁDÁNÍ PLÁNU HODINY (podle Pettyho)

Plán by měl obsahovat:

- název hodiny (téma)
- cíle a úkoly
- odkaz na to, které části osnov právě probíráte
- potřebné vyučovací pomůcky
- užité metody
- obsah činností a jejich časové rozvržení
- posouzení průběhu hodiny (reflexe)

ZÁSADY PŘI SESTAVOVÁNÍ PLÁNU HODINY (Petty)

- hodina by měla být naplánovaná tak, aby dosáhla daných cílů
- žákům by měl být smysl hodiny jasný
- konečné procvičování schopností a dovedností by mělo být co nejrealističtější
- hodina by měla být logicky strukturovaná
- hodina by měla obsahovat různé učební činnosti a vyučovací metody
- žáci by neměli být pasivní, ale aktivní
- výklad by měl být co nejvíce doplňován obrazovými materiály
- motivace
- zájem (osobní rozměr, souvislost s životem žáků, problémové úlohy, hádanky, hry ...)
- většina činnosti zabere víc času, než předpokládáte
- mějte připravenou náročnou činnost pro žáky, kteří skončí dříve, anebo užívejte činností s otevřeným koncem, při nichž bude mít každý stále co dělat
- vždy se připravte víc, než-li je nutné – není nic horšího, než když už nemáte pro žáky nic připraveno
- nezapomínejte, že činnosti mohou probíhat postupně nebo paralelně v různých skupinách

SLAVOMÍR RYS ROZLIŠUJE TŘI TYPY PŘÍPRAVY

První typ přípravy = tzv. „blesková příprava“ odpovídající na otázky: *Co? Jak?*

Druhý typ přípravy – odpovídá na otázky: *Co již bylo? Čeho chci dosáhnout?*

Třetí typ přípravy = nejnáročnější – jde o tzv. ***didaktickou analýzu učiva***, kterou lze charakterizovat těmito otázkami:

- cíle – co chci, čeho zamýšlím dosáhnout
- jakými prostředky chci těchto cílů dosáhnout (vyučovací metody – důležitá je činnost žáků)
- zvláštní didaktická hlediska (předběžné znalosti žáků o tématu, co je pro ně z učiva nejobtížnější ...)
- výchovné možnosti
- organizace vyučovací jednotky
- časový projekt vyučovací jednotky
- realizace přípravy

LITERATURA

- Rys S., *Příprava učitele na vyučování*, Praha, SPN, 1979
- Hunterová M., *Účinné vyučování v kostce*, Praha, Portál, 1999
- Petti G., *Moderní vyučování*, Praha, Portál, 2004
- Kalhous Z., Obst O., *Školní didaktika*. Olomouc: UP, 2000
- Bočková V., Podlahová L., *Příprava učitele na vyučování*, Olomouc: UP, 1990